

УИЛЯМ САРОЯН

ХАРИ

Превод от английски: Нели Константинова, 1971

chitanka.info

Това момче бе световен рекордьор. Всичко, до което се докоснеше, се превръщаше в пари и на четиринайсет години имаше в банката „Вели“ влог, надхвърлящ шестстотин долара. Тези пари бе спечелил сам. Той просто бе роден да продава разни неща. Беше осем-деветгодишен, когато звънеше по вратите и предлагаше на домакините красиви цветни картички с лика на Исус Христос и различни светци, отпечатани от „Новълти Манюфакчъринг Къмпани“ в Толидо, Охайо — по петнайсет цента едната, четири за половин долар. „Мадам — казваше той на тази крехка възраст, — това е Исус. Вижте. Нали картинката е чудесна? Струва само петнайсет цента. А това, струва ми се, е апостол Павел. Или Мойсей. Знаете ги, нали? От Библията.“

Всеки дом, дори и по съседните енории, беше пълен с такива картички и в не една къща те си стоят и до днес. Оттук можете да съдите колко голямо бе неговото влияние.

По-късно той започна да събира абонаменти за списание „Истински случки“. Заставаше пред главния вход, разгръщаше броя от списанието и показваше картинките. „Тази дама — казваше той, омъжена за човек трийсет години по-стар от нея, се влюбва в шестнайсетгодишния му син. Какво бихте сторили *вие* на нейно място, госпожо? Прочетете как е постъпила тази дама. Всички истории са истински, по петнайсет разказа всеки месец. Романтика, мистерии, страсти, диви желания — всичко от игла до конец. Печатат се също и съновници. Те обясняват значението на вашите сънища, когато ви чака път или ще получите пари, посочват за кого ще се омъжите, изобщо дават най-сериозно и научно тълкувание. Разкриват се и тайните на красотата — как да изглеждате млада цял живот.“

За по-малко от два месеца бе накарал около четирийсет омъжени жени да се абонират за списанието. И може би вината не бе негова, но скоро почнаха да стават доста необичайни неща. Две-три съпруги си намериха тайни любовници и бяха разкрити от съпрузите си, които ги набиха и ги изхвърлиха от дома, пет-шест други дами писаха да им изпратят грим за очи, шампоани, кремове и други подобни неща. Цялата околност взе да става леко неморална. Всички дами си червяха устните, пудреха се, носеха копринени чорапи и прилепнали пуловери.

Като поотрасна малко, Хари почна да изкупува коли на старо — Форд, Максвел, Саксън, Шевролет и разни малолитражни автомобили. Купуваше ги по пет-шест наведнъж, за да му излязат по-евтино, едната

по петнайсет или дваайсет долара. След малък ремонт ги боядисваше в червено, синьо или друг ярък цвят и ги продаваше на гимназисти три-четири пъти по-скъпо, отколкото му струваха. Той наводни града с червени, сини и зелени употребявани автомобили и цялата околност гъмжеше от гимназисти, които вечер и в неделя следобед извеждаха своите момичета извън града. Надали някой се досещаше какво означава това. Във всеки случай бе много удобно за момчетата, само че мнозина от тях бяха принудени да се оженят дълго преди да са си намерили работа, а се случиха и цял куп други неща, и то все лоши. Няколко момичета родиха бебета, без да знаят кой е другият родител, тъй като бяха замесени по две-три момчета със стари автомобили. Но въпреки това, по един или друг начин повечето от тях си намериха съпрузи.

Самият Хари бе твърде зает, за да обръща внимание на другия пол. Едничкото, от което се интересуваше, бе и занапред да печели пари. Когато стана седемнайсетгодишен, вече бе натрупал цяло състояние и минаваше за един от най-елегантните младежи в града. Купуваше си дрехи по цените на едро, защото не можеше и да помисли, че някой може да го надхитри. Ако етикетът показваше „двайсет и седем и петдесет“, Хари предлагаше на търговеца дванайсет долара.

— На мен ли ще ми разправяш? — казваше той. — Знам аз колко струва този боклук. От дванайсет долара имаш чиста печалба два долара и петдесет цента, а това е предостатъчно за всеки. Ако щеш!

Обикновено си купуваше костюмите по петнайсет долара единия, включително поправките. Пазареше се по цял час, докато смъкне цената. Ако сакото бе свършено изрядно и продавачът му го кажеше, Хари решаваше, че са го взели за балама и настояваше, че ръкавите са прекалено дълги или е тясно в раменете. Единствената причина, поради която търговците изобщо го търпяха, бе неговата репутация на елегантен мъж — да му продадат костюм означаваше да си осигурят чудесна безплатна реклама. Това привличаше в магазина мнозина младоци, които щяха да купят костюмите си на редовната цена.

От друга страна, Хари бе жива напаст. Не стигаше другото, ами докато правеше покупката си, отваряше дума за взаимността като основа на американския бизнес и увещаваеше търговеца да сключи

застраховка за земетресение или да купи нов-новеничък Стюдебейкър. И в повечето случаи успяваше. Хора с най-различни професии сключваха застраховки за земетресение само и само да спрат брътвежа на Хари. Той ги изиграваше — смяташе за редно да започне с нереално висока, уж твърда цена и постепенно да слезе до нормалната. Това създаваше добро настроение у клиентите му. Приятно им бе да си помислят, че са надхитрили Хари, но той винаги имаше основания да им се надсмива вътрешно.

Една година мраз унищожи почти цялата реколта грозде и портокали в долината Сан Хоаким. Хари се качи на Стюдебейкъра си и предприе обиколка из провинцията. Портокалите, попарени от студа, бяха напълно обезценени, тъй като Министерството на здравеопазването щеше да спре продажбата им. Но Хари си имаше хрумване. Обиколи портокаловите градини и огледа дръвчетата, натегнали от обезценените сега плодове. Заговори фермерите и им изрази съчувствието си.

После каза:

— Може би ще успея да ви помогна някак. Ще използвам битите портокали за... храна на свинете и говедата. Свинете не се интересуват, че портокалите били ударени от градушка, а сокът им за тях е толкова добър, колкото са добри за хората... витамините. Вие с нищо не се ангажирате. Аз ще имам грижата да се оберат и откарат портокалите и ще ви дам чек за двацет и пет долара, можете да го осребрите на място.

Нея година той извози повече от петдесет камиона, натоварени с попарени от студа портокали за консервната фабрика в Лос Анжелос и по този начин придоби още едно малко състояние.

Хората казваха, че може и нищото да обърне в пари. Винаги намираше начин да измъкне пари от нищо. Когато всички останали изпопадаха духом, Хари бе напълно жизнен и пласираше в Лос Анжелос негодните портокали.

Не го бе грижа, че няма кантора. Неговата кантора бе целият град. Поискаше ли да поседи някъде, качваше се на шестия етаж на Кори Билдинг, разполагаше се в кантората на М. Питърз и дъвчеше дъвка с адвоката. Обикновено разговаряше непреднамерено, но през цялото време слухтеше за договори, мислеше как да примами хората и

парите им, как да придобие някой нов имот и т.н. Смяташе, че много хора са му длъжници и възнамеряваше да си прибере парите.

Беше продавал хладилници, прахосмукачки, радиоапарати и цял куп други съвременни вещи на хора, които не можеха да си позволят да ги купят, като само бе разговарял с тях и бе им показал илюстрирани каталози. Клиентът трябваше да заплати превоза и всички разноски. Цялата работа на Хари бе да убеждава и да продава. Ако човек не можеше да си доплати радиото, Хари му заемаше пет долара и взимаше разписка. Ако човекът не успееше да върне парите, Хари описваше къщата му или лозето, или автомобила, или коня, или каквото му паднеше. И колкото и да е странно, никой никога не се възпротиви на неговите бизнесменски методи.

Той бе много мек, когато слагаше ръка върху нечие имущество и обясняваше спокойно, че това е обикновената процедура според закона. Което си е право, право си е.

Никой не знаеше защо му бяха толкова пари. Вече имаше сметка в банката и голяма кола, от момичета не се интересувахе — за какво продължаваше да трупа пари? Сред клиентите му имаше хора, които понякога му задаваха този въпрос и Хари за миг се смущавахе, сякаш и той самият не беше наясно, после се съвземаше и отвръщаше:

— Искам да спечеля половин милион долара и тогава ще се оттегля.

Смешно беше да мисли за оттегляне на осемнайсет години. Напуснал бе гимназия още в началото, защото хич не му допаднаше да седи в класната стая и да слуша куп глупости как трябвало да се почва от нищо, да се работи и т.н. Оттогава той винаги бе в движение, измисляйки начини да прави пари.

Понякога хората го питаха какво смята да прави след като се оттегли, а Хари пак се пообърквахе и накрая отвръщаше:

— О, предполагам, че ще тръгна да пътувам по света.

„Е, да, но и да пътува — мислеха си те, — пак ще продава разни неща, където и да иде. Ще продава във влаковете, по параходите и в чужбина. И за минутка няма да спре да се озърта. Ще си отвори каталога и ще пробутва на чужденците всичко, каквото може да му хрумне на човек.“

Но нещата се обърнаха съвсем иначе. Никога нищо не може да се предскаже за хората, дори за хора като Хари. Всеки човек е

предразположен към заболяване. Смъртта и болестта нямат любимци, те посещават всички. Президенти, крале, филмови звезди — всички заболяват, всички умират.

Та и Хари се разболя. Не от нещо просто, не от някоя лека и банална болест като инфлуенца, да речем, дето ще полежиш една седмица и после пак си като нов. Горкото момче хвана туберкулоза, и то в много тежка форма.

И тъй, болестта повали Хари и всичките му пари в банката „Вели“ се оказаха безсилни да му помогнат. Разбира се, той се опита да си даде почивка, но това не му бе по силите. Прикован към леглото, Хари все гледаше да продава застраховки за живот на най-близките си приятели. Знае го от братовчед му Саймън Грегъри. Той твърдеше, че всъщност Хари не се мъчел да си умножи богатствата, но просто като си отвори устата, не можел да приказва за друго освен за бизнес. Не можел да води обикновени разговори, защото всяка тема по един или друг начин била свързана със застраховки, автомобили и недвижими имоти. Ако някой отварял дума за политика или религия например, Хари се дразнел и пак свеждал всичко до бизнеса. Дори попитал Саймън Грегъри колко е годишен и като разбрал, че е на дваайсет и две, ужасно се оживил.

— Слушай, Саймън — рекъл той, — братовчед си ми, искам да ти направя услуга. Искаш ли да бъдеш финансово независим на шейсет и пет години, не бива нито ден да губиш. Ето в това трябва да вложиш парите си. Положително ще можеш да изплащаш четирийсет и три години по шест долара и дваайсет и седем цента месечно. Е, ще трябва да се лишиш от някои развлечения, но кое е по-важно — да гледаш няколко глупави филма или да бъдеш осигурен на шейсет и пет години?

Като го чул да говори тъй от леглото, Саймън едва не го набил.

Лекарят казал на приятелите на Хари, че му остава една единствена надежда — да прекара година-две в Аризона, но когато му предали това, той се ядосал и отвърнал, че докторът само гледа как да го накара да си харчи парите. Бил добре, само дето усещал някаква студенина в гърдите, а докторът да не идвал повече. „Друг лекар извикайте. За какво ми е Аризона?“

Сегиз-тогиз Хари се мяркаше из града — говореше бързо-бързо някому и гледаше да продаде нещо, но това биваше за ден-два, после

отново трябваше да се връща в леглото. Така продължи близо две години. Да можехте да видите как се промени горкото момче! Просто лошо да ти стане. Като го погледнеш, ще си помислиш, че е най-самотният човек на земята, но най-страшното бе друго: опитваш се да му говориш, държиш се приятелски с него, а той си знае своето — застраховките за живот. Да ти пламне главата! Не вижда, че умира на краката си, ами на всичко отгоре се мъчи да продава на здрави хора застраховки за живот. Щеше да бъде смешно, ако не бе прекалено тъжно.

Един ден, години по-късно, срещнах из града Саймън Грегъри. Не изглеждаше добре. Попитах го какво го тревожи и той отвърна, че Хари умрял, а той през цялото време бил до леглото му и сега просто не е на себе си. Всичко, което Хари говорел, умирайки, било ужасно. До последен дъх — застраховката и финансовата независимост на шейсет и пет години.

Вестник „Ивнинг Хералд“ отпечата голям некролог със снимка. В него се казваше колко предприемчив и амбициозен бил Хари и цял куп подобни неща. Та ето докъде я докара, но все пак имаше нещо, заради което никой не можа да забрави този смахнат глупак.

Хари бе особен, това не може да се отрече. Сега за нас той е почти легенда. В града има много деца, родени след като почина Хари, но въпреки това и те знаят за него толкова, колкото и ние, ако не и малко повече. Чуеш ли някой да разправя за него на децата си, за да ги накара да станат по-амбициозни или нещо подобно, ще помислиш, че става дума за велика историческа личност. Разбира се, повечето от тези истории са комични, но въпреки това го правят да изглежда наистина велик. Едва ли някой си спомня името на последния ни кмет, а в градеца други големи личности не са се раждали, но кой е Хари знаят и децата. И това е просто учудващо, като се има предвид, че той умря, ненавършил и двайсет и три години.

Провалеше ли някой в града ни някое необичайно начинание, хората казват: „Хари щеше да го направи“. И всички се размиват. Преди месец, например, на арената в цирка на хиподрума излезе един въжеиграч, който трябваше да направи салто във въздуха и отново да стъпи на въжето, само че не можа. Докосваше въжето с крак, губеше равновесие и се стоварваше на арената. После опитваше отначало — с музиката и всичко, барабаните гръмнали, за да ви накарат да усетите

колко е опасно. Акробатът направи три безуспешни опита, а когато за четвърти път загуби равновесие, един хлапак от публиката извика колкото му глас държи: „Де да беше Хари! Хари щеше да го направи от пръв път!“ И всички в цирка избухнаха в смях. Горкият акробат, смаян от смеха, почна да ругае публиката на испански. Не знаеше, че градът ни си има своя шега.

Всичко това ще ви даде макар и бледа представа какво име си бе създал Хари, но най-смешните истории за него са как в рая или в ада се бил хванал да сключва застраховки за земетресение, да продава автомобили и да си купува дрехи на нищожна цена. Всички рекорди счупи. Беше особен. С него всички обичаха да си правят шеги, но въпреки това смъртта му беше загуба за града и няма човек, който да го е познавал и да не би искал Хари да е още сред нас, да търчи из града, да върти големия бизнес и да прави нещата общодостъпни, типичен американски бизнесмен.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.